

УДК 316.774:316.485.26 (477)

О. С. Петренко

ІНТЕРНЕТ-ПОВЕДІНКА НАСЕЛЕННЯ ДОНБАСУ ЯК ІНДИКАТОР СТАНУ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ ВОЄННОЇ ДОБИ

Одним з найпоширеніших видів інтернет-поведінки є користування пошуковиками. Найпопулярнішим пошуковиком в Україні на початок травня 2017 року є Google, на другому місці – Yandex, на третьому – Mail.ru [1]. На теренах Донбасу є зміщення в бік більшого використання російських пошуковиків. Звісно, певні зміни відбулися після травневого блокування в Україні російських пошуковиків, але всі наведені в статті графіки створені до 17 травня, тобто набуття чинності відповідного указу.

Автор статті вже аналізувала динаміку запитів «Новороссия», «ЛНР» та «ДНР» в Україні та РФ, а також запитів «фашисты», «бандеровцы», «ополченцы», що є «мемами», які описували реальність починаючи з 2014 року [2]. Було встановлено, що загалом в Україні в пошуковій системі Google Trends запит «Новороссия» після появи і злету у 2014 році демонструє з лютого 2015 року стрімкий спад. Запити «ЛНР» і «ДНР», що з'являються у 2014 році, у 2015–2016 роках, попри деяке зниження, стабільно перебувають у фокусі уваги громадян. Але запит «ДНР» більш поширений, ніж «ЛНР». Запити «фашисты», «бандеровцы», «ополченцы», продемонструвавши пік популярності у 2014 році, повертаються до рівня передвоєнних років. Динаміка запитів виступала індикатором актуалізації чи затухання інтересу до певних понять.

Завданням статті є аналіз даних про пошук ключових слів, які увійшли у вжиток мешканців регіону від початку конфлікту, спираючись на дані двох найпопулярніших пошуковиків.

Google надає можливість подивитися дані відносно Луганської та Донецької областей за 5 останніх років [3]. Алгоритми Google Trends визначають точку на графіку за обраний період, коли запит був найбільш популярним, та приймає її за 100%. Усі решта точок на графіку визначаються у відсотковому відношенні до максимуму (рис. 1, 2).

Як бачимо, запит «Новороссия» в Луганській області мав піки – серпень 2014 та січень-лютий 2015; після того бачимо стабільне зниження показників. Це пояснюється відмовою РФ від просування проекту з відповідною назвою і вихід поняття з числа найбільш живаних у пропагандистських ЗМІ.

Динаміка цього ж запиту у Донецькій області абсолютно аналогічна. Піки запитів – серпень 2014 та січень-лютий 2015 року.

Звертає на себе увагу невеликий пік – січень-лютий 2017 року, що збігається з інтенсифікацією військових дій. Загалом маємо впевнене зниження рівня запитів.

Рис. 1. Динаміка запиту «Новоросси́я» у Луганській області в «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

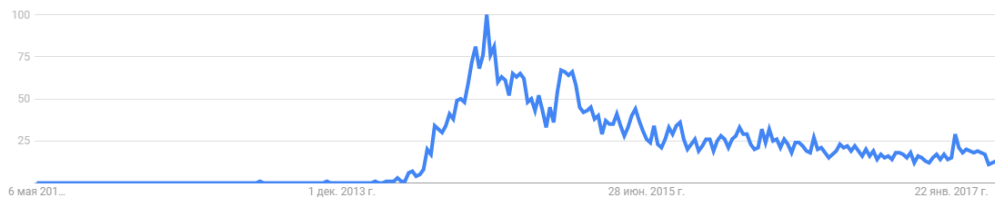

Рис. 2. Динаміка запиту «Новоросси́я» у Донецькій області в «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

Порівняймо з відповідною динамікою по Україні. Бачимо, що вона ідентична. Більшість таких запитів припадає на області: Донецьку та Луганську та АРК Крим і Харківську області.

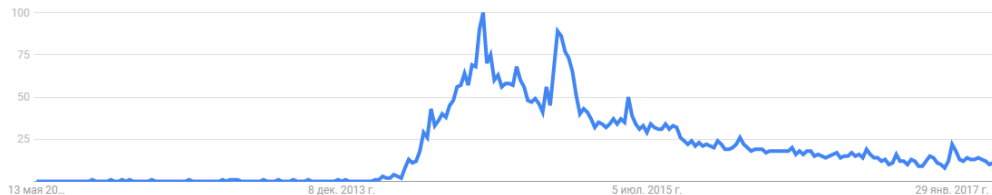

Рис. 3. Динаміка запиту «Новоросси́я» в Україні в «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

Розглянемо, наскільки поширені запити, що пов'язані з назвами самопроголошених «республік».

Динаміка запиту «ЛНР» у Луганській області в «Google» демонструє зростання, тобто відбулося закріплення у масовій свідомості. Припускаємо, що це пов'язано з узвичаєнням відповідної реальності у повсякденності мешканців області, а отже необхідністю призвичаюватися до неї. Це підтверджується ще й тим, що, згідно

статистики «Google», найбільший рівень інтересу спостерігається в містах окупованої частини Луганщини.

Рис. 4. Динаміка запиту «ЛНР» у Луганській області в «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

Рис. 5. Динаміка запиту «ДНР» у Донецькій області в «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

Динаміка запиту «ДНР» показує піки у серпні, листопаді 2014 року та січні 2015 року, у січні–лютому 2017 року – найвищі показники. Тож і тут ми фіксуємо повільне зростання та стабілізацію вживання цього запиту. Стосовно рівня інтересу, то він вищий в містах окупованої частини області.

Розглянемо динаміку відповідних запитів у пошуковикі «Яндекс». На жаль, у ньому можна подивитися дані за менший проміжок часу, ніж у Google, – лише за 2 останні роки. Синій графік у сервісі позначає абсолютні показники, червоний – відносні показники.

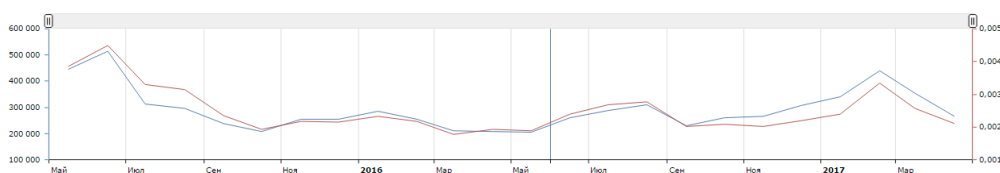

Рис. 6. Динаміка запиту «Новороссія» у Донецькій та Луганській областях у «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Розглянемо динаміку запиту «Новороссія» у Донецькій та Луганській областях (в сумі). Перший пік – 515 740 запитів (червень 2015); другий – 439 639 (лютий 2017). Бачимо зниження показника, але сплески співвідносяться зі сплесками бойових дій.

Якщо порівнювати відповідні показники із загальноукраїнськими (рис 7), то піки співпадають з такими ж у випадку Донбасу. Перший пік – 793 240 запитів (червень 2015); другий пік – 614 904 (лютий 2017). Маємо загальне зниження показників. Бачимо, що більшість із запитів припадає на дві області Донбасу.

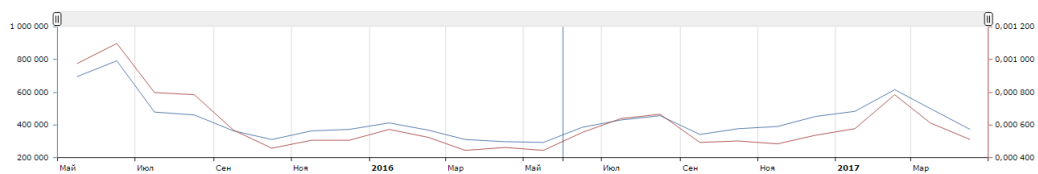

Рис. 7. Динаміка запиту «Новоросси́я» в Україні у «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

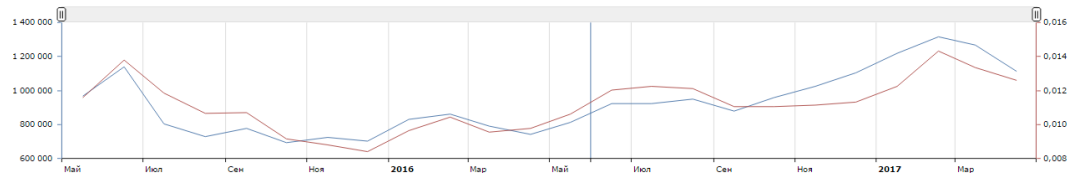

Рис. 8. Динаміка запиту «ДНР» у Донецькій області в «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Динаміка запиту «ДНР» у Донецькій області має перший пік – 1 137 775 (червень 2015), далі, після помітного зниження, починаючи з травня 2016 року, відбулося підвищення; другий пік – 1 315 494 (лютий 2017). Тобто ми фіксуємо збільшення використання запиту у абсолютних величинах і фактично стабільно високі показники у відносних величинах. Це узгоджується з показниками отриманими для запитів у Google.

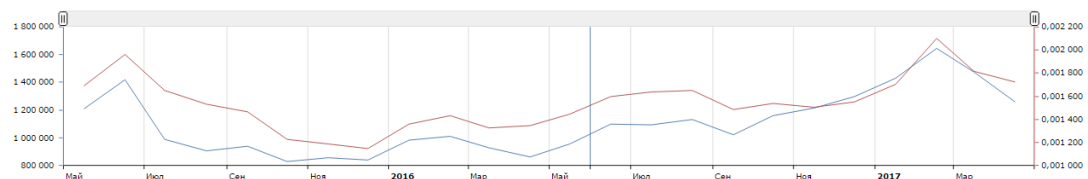

Рис. 9. Динаміка запиту «ДНР» в Україні у «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Порівняємо динаміку запиту «ДНР» в Донецькій області та в Україні загалом. Бачимо, що перший пік в цілому по Україні – 1 419 688 (червень 2015), другий пік – 1 645 501 (лютий 2017); повільне зростання починається з початку 2016 року і триває до піку лютого 2017. Зауважимо, що більшість із таких запитів припадає на Донецьку область,

цим і пояснюється схожість динаміки. Подібна динаміка підтверджується і даними статистики Google.

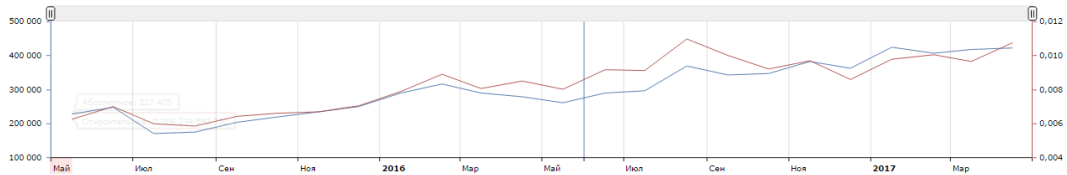

Рис. 10. Динаміка запиту «ЛНР» у Луганській області в «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Динаміка запиту «ЛНР» у Луганській області в «Яндексі» демонструє постійне зростання: як в абсолютних (від 227 405 – до 421 709), так і відносних показниках. Основна маса запитів «ЛНР» по Україні припадає на Луганську область; через це графіки динаміки по Луганській області та по Україні в цілому виглядають дуже подібно.

Розглянемо статистику проаналізованих запитів в окремо взятому місті Луганської області – Северодонецьку. Спершу розглянемо динаміку запиту «ЛНР» в Северодонецьку у «Яндексі». Навіть на неокупованій території фіксуємо зростання як у абсолютних показниках (з 49 671 у травні 2015 року до 124 914 у травні 2017 року), так і трохи менше у відносних. Для Луганська за той же період ситуація аналогічна: зростання з 208 474 до 394 275.

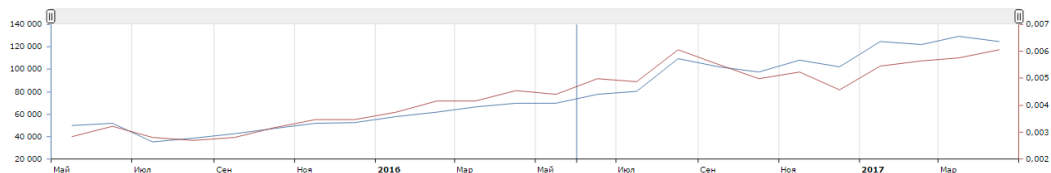

Рис. 12. Динаміка запиту «ЛНР» у Северодонецьку в «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Динаміка запиту «Новоросси́я» в пошуковикі «Яндекс» у Северодонецьку: на початку травня 2015 кількість запитів складала 60 302, потім почала знижуватися, але з травня 2015 знову бачимо зростання, аж до піку у лютому 2017 (79 231), після якого показники знижуються до 48 342. Як бачимо, показники запиту «Новоросси́я» значно нижчі, ніж «ЛНР», що показує різницю між впливом на повсякденність реально існуючого псевдодержавного утворення на окупованій території і штучного ідеологічного конструкту, від якого фактично відмовилися. І показники запиту «Новоросси́я» показують зниження інтересу за досліджуваний період, а сплески корелюють з сплесками воєнних дій.

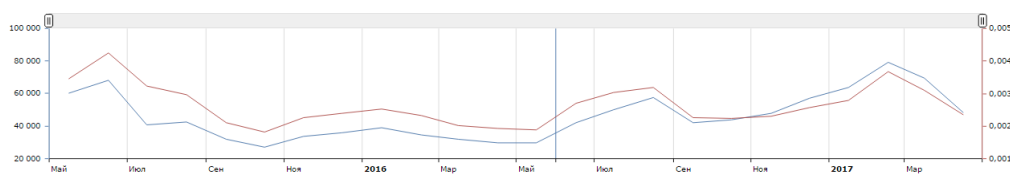

Рис. 13. Динаміка запиту «Новоросси́я» в Сєвєродонецьку у «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Зауважимо, що принаймні частина абсолютних показників зростання може пояснюватися загальним зростанням використання Інтернету.

Проаналізуємо динаміку вживання слів, які складають сукупність мемів для опису конфлікту.

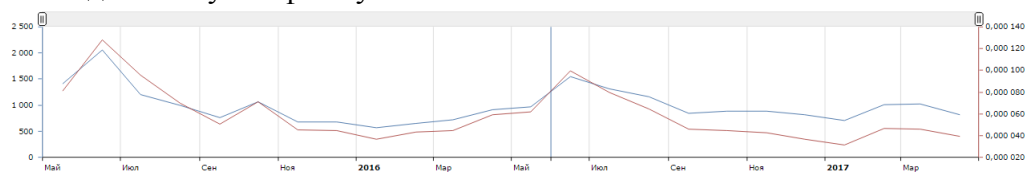

Рис. 14. Динаміка запиту «укропы» у Сєвєродонецьку в «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Динаміка запиту «укропы» в Сєвєродонецьку виглядає наступним чином: перший пік – червень 2015, далі йде зниження до 810 у квітні 2017 року, але був пік у 1 552 в червні 2016 року. Це узгоджується із загальною динамікою по Луганській області: загальне зниження використання з піками у серпні та грудні 2014 року, серпні 2015 та червні 2016 року. Загалом можемо сказати, що слово не «прижилося», принаймні на неокупованій території Луганської області, бо абсолютні показники доволі низькі.

Рис. 15. Динаміка запиту «укропы» у Луганській області в «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

Аналізуючи динаміку запиту «бандеры» в Сєвєродонецьку, ми фіксуємо приблизно стабільний рівень запиту: травень 2015 – 758; у січні 2016 – 858, у серпні 2016 – 1 046, січні 2017 – 986, а у травні 2017 – 587.

Січневі піки, на нашу думку, пояснюються тим, що на цей місяць припадає день народження С. Бандери. Зауважимо, те, що пошуковик враховував у цій категорії і запити про історичну постать, вносить викривлення у загальну картину. Але загальний рівень порівняно низький для такого великого міста.

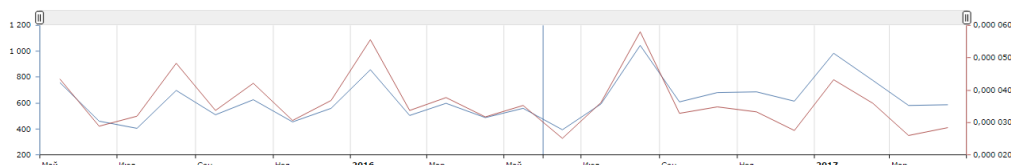

Рис. 16. Динаміка запиту «бандеры» в Сєвєродонецьку у «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Динаміка запиту «бандеры» в Україні та в Луганській області дуже знизилася після 2014 року та продовжує перебувати на низькому рівні (рис. 17–18).

Рис. 17. Динаміка запиту «бандеры» у Луганській області в «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

Рис. 18. Динаміка запиту «бандеры» в Україні у «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

Запит «бандеровцы» у Сєвєродонецьку ще менш поширений: в інтервалі 28 – 11 запитів на місяць за травень 2015 – травень 2017 років.

Запити «робота КПВВ» – дуже нечисленні (не більше 25 за кожен місяць досліджуваного періоду), напевно, люди беруть інформацію про це зі спеціалізованих груп та сайтів; запити «робота КПП» – зростання з

6 у травні 2015 до 166 у квітні 2017 року. Цікаве просідання у зимові місяці 2017 року: можна зробити припущення, що люди намагалися мінімізувати перетин лінії зіткнення у холодну пору року.

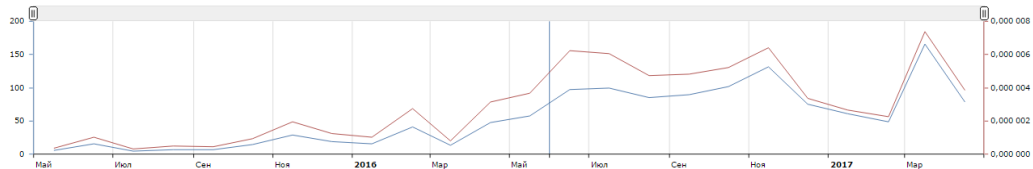

Рис. 19. Динаміка запиту «робота КПП» у Сєверодонецьку в «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Розглядаючи динаміку запиту «сепары» в Сєверодонецьку, бачимо стабільно низький рівень використання в діапазоні 60–200 запитів: з 64 у травні 2015 до 112 у травні 2017 року з піками у липні 2015 (146 запитів), у липні 2016 (211 запитів), у січні 17 (207 запитів). Рівень запитів навіть нижчий, ніж у мему «укропи».

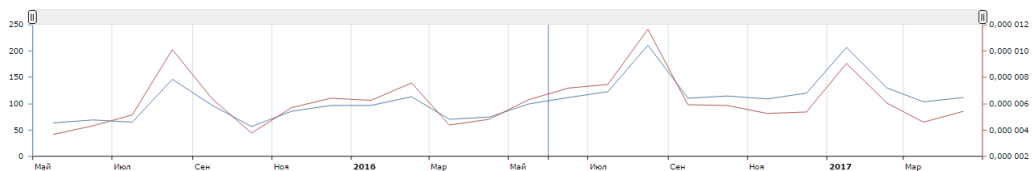

Рис. 20. Динаміка запиту «сепары» у Сєверодонецьку в «Яндексі» з травня 2015 – до травня 2017 року

Порівняємо динаміку по Сєверодонецьку з ситуацією по країні та області. В Україні бачимо появу запиту в 2014 році, піки у лютому 2015 та липні 2016 року, потім приблизно стабільна присутність із деяким зниженням. Регіон з найбільшим інтересом до запиту, за даними Google, – Київ.

Рис. 21. Динаміка запиту «сепары» в Україні у «Google» з травня 2012 – по травень 2017 року

Підсумуємо, в Луганській та Донецькій областях динаміка запиту «Новороссия» є низхідною, що є симптомом виходу відповідного

концепту з фокусу суспільної уваги. Але стабільний рівень запитів у 200 000 – 400 000 кожного місяця є дуже загрозливим показником. Найбільша кількість запитів такого роду в Україні припадає саме на ці дві області. Використання запиту «ЛНР» у Луганській області та «ДНР» у Донецькій області показує узвичаєння відповідної реальності у свідомості мешканців регіону: кількість запитів навіть зросла за досліджуваний період. Люди змушені пристосовуватися до реалій заради виживання, що впливає на лексику їх запитів у пошуковиках з метою отримання інформації.

Як приклад міста на неокупованій території Луганщини був взятий Северодонецьк: було зафіксовано зростання запитів «ЛНР», як і в м. Луганську. Стосовно запитів «Новоросси́я»: рівень їх поширеності є значно нижчим, але стабільна присутність на рівні десятків тисяч запитів кожного місяця є тривожним симптомом закріплення «мему» у суспільній свідомості. Мем «укропи» демонструє низхідну динаміку запитів і їх низький рівень, тож навряд чи цей мем увійшов в активний словник мешканців міста для пояснення ситуації. По області в цілому він теж показує низхідну динаміку. Запит «бандери» також перебуває на стабільно низькому рівні. Після піку у 2014 році в цілому по області фіксується стабільно низький рівень запитів «бандери» та «бандеровцы». Як показують дані по Северодонецьку, «сепары» теж не відноситься до активного словника запитів.

Список використаної літератури

1. Інтернет асоціація України. Дані досліджень інтернет-аудиторії України – Режим доступу: <http://inau.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoriyi>. **2. Петренко О. С.** Інтернет-комунікація як чинник трансформації суспільної свідомості в умовах гібридної війни в Україні / О. С. Петренко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Випуск 37, 2016. – С. 194–203. **3. Google Trends** [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com.ua/trends/>.

Петренко О. С. Інтернет-поведінка населення Донбасу як індикатор стану масової свідомості воєнної доби

Стаття присвячена аналізу динаміки основних пошукових запитів населення Донбасу, що пов'язані з воєнним конфліктом 2014–2017 років. Аналізується статистика пошукової системи «Google» за травень 2012 – травень 2017 року. Запит «Новоросси́я» на Донбасі після січня–лютого 2015 року демонструє стабільне зниження, що є симптомом виходу відповідного концепту з фокусу суспільної уваги, але до довоєнних показників він так і не повернувся. Динаміка запиту «ЛНР» у Луганській

області та «ДНР» у Донецькій області показує стабільне зростання, що показує узвичаєння відповідних реалій у масовій свідомості. Проаналізована статистика пошукової системи «Яндекс» за період з травня 2015 по травень 2017 року. Динаміка запиту «Новороссія» по Донбасу – від більшого піку у травні 2015 зниження до піку травня 2017 року, але фіксується стабільна присутність запиту. Динаміка запитів з назвами «ЛНР» та «ДНР» на території Луганської та Донецької областей висхідна. Проаналізовані вищезгадані запити у м. Северодонецьку, а також меми «укропы», «бандеры», «сепары» тощо.

Ключові слова: пошуковий запит, мем, масова свідомість мешканців Донбасу

Петренко О. С. Интернет-поведение населения Донбасса как индикатор состояния массового сознания военного периода

Статья посвящена анализу динамики основных поисковых запросов населения Донбасса, которые связаны с военным конфликтом 2014–2017 годов. Анализируется статистика поисковой системы «Google» за май 2012 – май 2017 годов. Запрос «Новороссия» на Донбассе после января – февраля 2015 года демонстрирует стабильное снижение, что является симптомом выхода соответствующего концепта из фокуса общественного внимания, но до довоенных показателей он так и не вернулся. Динамика запроса «ЛНР» в Луганской области и «ДНР» в Донецкой области показывает стабильное возрастание, что показывает переход соответствующих реалій в разряд обыденных в массовом сознании. Проанализована статистика поисковой системы «Яндекс» за период с мая 2015 по май 2017 года. Динамика запроса «Новороссия» по Донбасу – от большего пика в мае 2015 снижение к пику мая 2017 года, но фиксируется стабильное присутствие запроса. Динамика запроса с названиями «ЛНР» та «ДНР» на территории Луганской и Донецкой областей возрастающая. Проанализированы вышеупомянутые запросы в г. Северодонецке, а также запросы мемы «укропы», «бандеры», «сепары» и т.д.

Ключевые слова: поисковый запрос, мем, массовое сознание жителей Донбасса

Petrenko O. S. The Internet behavior of the Donbass population as an indicator of the mass consciousness during wartime

This article analyzes the dynamics of the main search requests of the Donbass population, which are related to the military conflict of 2014-2017 years. The statistics of the Google search engine (from May 2012 to May 2017) are analyzed. The request «Novorossiya» in the Donbass after January-February 2015 shows a steady decline, which is a symptom that this concept is

losing the focus of public attention, and it did not return to the prewar figures. The dynamics of the «LPR» request in Luganskaya oblast and the «DPR» request in Donetskaya oblast show steady growth, which indicates the adoption of population to realities in the mass consciousness. The statistics of «Yandex» search system is also analyzed (for the period from May 2015 to May 2017). Dynamics of the request «Novorossiya» in the Donbass shows decrease from maximums of May 2015 to May 2017, though the stable presence of the request has been fixed. The dynamics of requests «LPR» and «DPR» on the territory of Luhanskaya and Donetskaya oblasts is ascending.

All mentioned requests as well as such «memes» as «ukrops», «banderas», «separs», etc were analyzed in Severodonetsk as an example of a government controlled town of the Donbass which is not far from the line of contact.

Keywords: search query, meme, mass consciousness of the Donbass population.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2017 р.

Прийнято до друку 26.05.2017 р.

Рецензент – к. соц. н., доцент

Хобга С. В.

УДК 003 124.2: 130.2: 165.21:316.485.26 (477)

А. К. Фандеева

ОСОБЕННОСТИ ДИСКУРСА ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ

В истории человечества очень небольшие промежутки времени можно назвать мирными. Основную часть своей жизни человеческое общество находится в состоянии войны.

Война – явление негативное. Само слово война вызывает у любого здравомыслящего человека страх, т.к. подразумевает смерть. Что же значит слово «война»? Рассмотрим его этимологию. Согласно Гуго де Гроот Гроцию война – это процесс воссоединения чего-то ранее разделенного. Т.е. война – это стремление к миру [1]. У М. Фасмера война – это вид деятельности, связанный с получением трофея [2].

Очевидно, что война – это целенаправленная деятельность. Если обратиться к древнегреческой мифологии, то в ней можно усмотреть выделение корней двух типов войн: войны безумной и войны рациональной. Арес – божество, которое кричало как 9 тысяч мужчин, приводя в неистовство окружающих, порождая в них стремление к бесцельному убийству. Афина Паллада – богиня рациональной войны,